



รายงานวิจัย

การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการด้านสุขภาพเพื่อการส่งเสริมสุขภาพ
และการป้องกันโรคของกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่น กรณีศึกษาตำบลดอนตู
อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น

โดย

ดร. นิรมล เมืองโสม¹

ผศ. ดร. รุจิรา ดวงสงค์¹

รศ.ดร. พรรณี ปัญชรหัตถกิจ¹

นางประภาพรรณ โคมหอม²

นางสาวสาวิตติ ศรีมงคล³

¹ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

² ศูนย์สุขภาพชุมชนดอนตู สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น

³ สำนักงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ทุนอุดหนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ประเภทเงินอุดหนุนทั่วไป ประจำปีงบประมาณ 2552

600252352

247365

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ



247365



รายงานวิจัย

การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการด้านสุขภาพเพื่อการส่งเสริมสุขภาพ
และการป้องกันโรคของกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่น กรณีศึกษาตำบลคอนดู
อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น

โดย



ดร. นิรมล เมืองโสม¹

ผศ. ดร. รุจิรา ดวงสงค์¹

รศ.ดร. พรรณี บัญชรหัตถกิจ¹

นางประภาพรณ โคมหอม²

นางสาวสาวิตติ ศรีมงคล³

¹ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

² ศูนย์สุขภาพชุมชนคอนดู สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น

³ สำนักงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ทุนอุดหนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ประเภทเงินอุดหนุนทั่วไป ประจำปีงบประมาณ 2552

การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการด้านสุขภาพเพื่อการส่งเสริมสุขภาพและ
การป้องกันโรคของกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่น กรณีศึกษาตำบลคอนคู๋
อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น

นิรมล เมืองโสม รุจิรา ดวงสงค์ พรรณี บัญชรหัตถกิจ ประภาพรรณ โคมหอม สาวิตติ ศรีมงคล

บทคัดย่อ

247365

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนา
รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการสุขภาพด้านการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค และผลของ
การดำเนินงานคณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่นตำบลคอนคู๋ ดำเนินการศึกษาใน
พื้นที่ 4 หมู่บ้าน ของตำบลคอนคู๋ อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น การวิจัยมี 3 ระยะคือ ระยะ
ที่หนึ่ง การวิเคราะห์สถานการณ์และมีการอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับแผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์
ระยะที่สองเป็นการปฏิบัติการตามแผนงาน และระยะที่สามเป็นการประเมินผล กลุ่มตัวอย่างใน
การศึกษาประกอบด้วยคณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพ 22 คน และประชาชน 150 คน
เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ข้อมูลเชิงคุณภาพได้จาก การสัมภาษณ์เชิงลึก การ
สังเกตแบบมีส่วนร่วม ในการวิเคราะห์ปัญหาและจัดทำแผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์ โดยใช้
กระบวนการกลุ่มและระดมสมองอย่างมีสุนทรีย์ และการอบรมให้ความรู้ด้านโรคภัย เป็นระยะๆ

ผลการศึกษาพบว่า คณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพ มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนที่
ทางเดินยุทธศาสตร์ได้แผนปฏิบัติการฉบับย่อ (Strategy Linkage Model) 4 ปีของตำบล “ตำบล
สุขภาพจิตดี ชีวิตสดใส ไร้โรคเรื้อรัง” กองทุนมีการดำเนินงานตามแผน จัดให้มีโครงการอบรม
พัฒนาอาสาสมัครสาธารณสุข(อสม.) จำนวน 12 คน ให้เป็นหมอมชุมชน เพื่อช่วยดูแลสุขภาพ
ประชาชนในหมู่บ้านด้านการดูแลสุขภาพเบื้องต้น การคัดกรองกลุ่มเสี่ยงต่อโรคเบาหวานใน
ประชาชนอายุ 35 ปีขึ้นไป โดยการวัดรอบเอว เจาะเลือดที่ปลายนิ้วหาระดับน้ำตาล และส่งต่อ
โรงพยาบาลชุมชนในรายที่น้ำตาลเกิน 126 mg% , การคัดกรองผู้มีอาการซึมเศร้า และส่งปรึกษา
โรงพยาบาลเพื่อยืนยันผลและให้คำแนะนำ ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา คัดกรอง 115 คน พบผู้มีอาการ
สงสัย 17 ราย การคัดกรองโรคเบาหวานในกลุ่มเสี่ยงต่อโรคเบาหวาน ได้ 1,530 คน

การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพตำบล พบว่า มีการประชุม
อย่างต่อเนื่อง แกนนำประชาชนกล้าแสดงความคิดเห็นและมีการบริหารจัดการเกี่ยวกับการส่งเสริม
สุขภาพที่ดีกว่าก่อนการได้รับการพัฒนาศักยภาพ มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทำงาน มีการ
ประชาสัมพันธ์งานของกองทุนสุขภาพ และสรุปประเมินผล และจากการประเมินผลความพึงพอใจ

247365

การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพตำบล พบว่า มีการประชุมอย่างต่อเนื่อง แกนนำประชาชนกล้าแสดงความคิดเห็นและมีการบริหารจัดการเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพที่ดีกว่าก่อนการพัฒนาศักยภาพ มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทำงาน มีการประชาสัมพันธ์งานของกองทุนสุขภาพ และสรุปประเมินผล และจากการประเมินผลความพึงพอใจของประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบของศูนย์สุขภาพชุมชน ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก ชี้ให้เห็นว่า คณะกรรมการกองทุนมีส่วนร่วมในการระบุความต้องการด้านการดูแลสุขภาพของประชาชนตามทิศทางความต้องการของประชาชนและแผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์ของตำบลคอนคู้ อย่างมีทิศทางสนับสนุนการดำเนินงานการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคของชุมชน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยมีบุคลากรจากหน่วยงานสาธารณสุขในพื้นที่เป็นกลไกที่สำคัญในการกระตุ้นและสนับสนุนด้านความรู้การจัดทำแผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์ การพัฒนาศักยภาพแกนนำ อสม. ด้านการป้องกันโรค การเฝ้าระวังโรคไม่ติดต่อในกลุ่มเสี่ยงต่อโรคเบาหวานและสุขภาพจิต การป้องกันวัณโรคและการรักษาพยาบาลเบื้องต้น มีกิจกรรมการประเมินผลกิจกรรม รวมทั้งการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนวัตกรรมดูแลสุขภาพของประชาชนผ่านหมอชุมชน สอดคล้องกับ แนวคิดการให้บริการใกล้บ้านใกล้ใจ โดยชุมชน เพื่อชุมชน คณะกรรมการกองทุนได้ร่วมวางแผนดำเนินการต่อเนื่องและมีนวัตกรรมด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนในชุมชน เกิดศูนย์การเรียนรู้งานของอสม. ในพื้นที่ เพื่อให้มีการขับเคลื่อนของคนในชุมชนด้านการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคอย่างต่อเนื่อง

**Enhancing Health Promotion and Disease Prevention : A Case Study focus on
management by and Participation of Dondu Tambon Health Fund, Nongsong
Hong District, Khon Kaen Province**

**Niramon Muangsom, Rujira Duangsong, Pannee Banchornhatthakit,
Prapapan Komhom , Sawitree Srimongkol**

ABSTRACT

247365

This participatory action research aimed to study health promotion and disease prevention while being supported by the local health fund (Tambon health fund). The study was conducted in 4 villages of Tambon Dondu, Nong Song Hong District, Khon Kaen Province and consisted out of three phases. In the first phase the situation was analyzed and a training workshop how to embark on a Strategic Route Map (SRM) was held. In the second phase the plan was set into action and during the third phase the achievements were evaluated. Participants of the study included 22 persons from the local health fund committees and 150 informants from the communities. Information was collected using both qualitative and quantitative methods. Qualitative data were obtained by in-depth interviews, participatory observation while eminent problems were addressed and the tambon's SRM were developed. 'Brainstorming' meetings and training about disease prevention and control had been held.

The local health fund committee participated in the preparation of main SRM and developed a Strategic Linkage Model (SLM) supposed to be in action for 4 years conducted on sub-district level under the slogan "Mental health well-being, joyful life and free of chronic diseases". The local health fund was used for planning sessions, training programs for 12 village health volunteers to become community doctors and for the encouragement of the local people to practice 'self-care'. The project focused on screening for diabetes mellitus type 2 for high risk group in the age of 35 years and older. The waist circumference had been measured and capillary blood had been taken for the determination of blood glucose levels. Individuals found to have blood glucose levels above 125 mg/dl were sent to the hospital. People found to be suffering from depression were advised to visit the hospital and later on were visited regularly at home. 115 people were screened for depression and 17 suspected cases were found. Over the period of one

247365

year 1,530 high risk persons were screened for diabetes mellitus. The local health fund committee continuously met and assisted the program with budgets for management and disease prevention. After the study it was realized that experiences of all people involved improved. The importance of the local health fund was realized by the public as well. Additional means to assure the success program had been the enforcement of the participatory process, among the community, the improvement of the know-how of the people. It was found out that health care providers are important persons to encourage and support SRM, and are useful for improving the professional capacity of village health volunteer's in diseases prevention such as DHF and tuberculosis, surveillance of non-communicable disease among high risk groups of diabetes and mental health, as well as prevention of accidents and knowing about first aid. When investigating people's satisfaction by conducting in-depth interviews it was found, that the local health fund committees were willing to provide the funds to promote peoples' health, support health providers and community doctors.

The local health fund committees in addition planned for using funds for the next fiscal year, and set up a training center for village health volunteers in the study area. It is suggested that empowerment of people in the community for the participation in health promotion and disease prevention should be done continuously.

กิตติกรรมประกาศ

การดำเนินงานวิจัย การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการด้านสุขภาพเพื่อการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคของกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่น กรณีศึกษาตำบลดอนคู อำเภอนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยร่วมมือจากบุคลากรหลายฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักวิจัยจากพื้นที่สาธารณสุขสาธารณสุขอำเภอนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น ที่มีความสนใจจะพัฒนาศักยภาพของประชาชนในการดูแลสุขภาพตนเองและเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างต่อเนื่อง โดย รวมทั้งคณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพที่มุ่งพัฒนาสุขภาพและความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่อันเนื่องมาจากพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ คณะวิทยากรการจัดทำแผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์จากกองสนับสนุนการบริการและศูนย์พัฒนาสุขภาพภาคประชาชนที่เป็นที่เล็งในการจัดทำแผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์ของตำบลดอนคูและอำเภอนองสองห้อง ขอขอบคุณผู้บริหารของโรงพยาบาลนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่นที่สนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาศักยภาพในการศึกษาทำงานและเรียนรู้ ทีมงานจากมหาวิทยาลัยขอนแก่น นักศึกษาปริญญาโท สาขาสุศึกษาและการส่งเสริมสุขภาพ ที่ช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลในพื้นที่ จัดการข้อมูลจากแบบสอบถาม และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในพื้นที่ที่ให้ความร่วมมือในการดำเนินงาน ดำเนินการอย่างแข็งขัน โดยการประสานกลุ่มเป้าหมาย อสม. และกระตุ้นให้ประชาชนเกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานต่าง ๆ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่สนับสนุนงบประมาณในการวิจัยอย่างต่อเนื่อง ทำให้การวิจัยในพื้นที่ที่มีหมู่บ้านตามโครงการตามแนวพระราชดำริในพื้นที่อำเภอนองสองห้อง ซึ่งเริ่มตั้งแต่โครงการบริการวิชาการในบางหมู่บ้าน จนกระทั่งนำไปสู่การวิจัยในพื้นที่ดังกล่าว และสามารถขยายการดำเนินงานการให้บริการทางด้านสุขภาพแก่ประชาชนเพื่อการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค

ขอขอบคุณอาสาสมัครสาธารณสุขประจำพื้นที่หมู่บ้าน โนนสะอาด บ้านหนองไผ่ล้อม และกุศหว้าครู โรงเรียนบ้านโนนสะอาดและโรงเรียนบ้านสุขชัย ตำบลคิมชาด อำเภอนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดทำแผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์ ซึ่งทำให้สามารถนำข้อมูลมาใช้ที่เป็นประโยชน์ในการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคได้เป็นอย่างดี รวมทั้งให้ความร่วมมือในการประสานงานเป็นอย่างดีและสำเร็จลงได้ด้วยดี และขอขอบพระคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานทุกท่านที่ไม่ได้เอ่ยนาม มา ณ โอกาสนี้ด้วย

ดร. นิรมล เมืองโสม

หัวหน้าโครงการวิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. คำถามการวิจัย	4
3. วัตถุประสงค์ในการวิจัย	4
4. ขอบเขตของการวิจัย	5
5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6-19
1. แนวคิดเกี่ยวกับการประกันสุขภาพถ้วนหน้าในประเทศไทยในยุคปัจจุบัน	6
2. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน	9
3. แนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคม	10
3. แนวคิดการมีส่วนร่วมของในการดูแลสุขภาพของคนในชุมชนโดยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน	12
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ	15
5. กรอบแนวคิดในการวิจัย	20
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	21-23
1. รูปแบบการวิจัย	21
2. พื้นที่ดำเนินการวิจัย	22
3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	22

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4. การแบ่งระยะเวลาดำเนินการวิจัย	22
5. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	23
6. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	23
7. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	23
8. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้	23
บทที่ 4 ผลการวิจัยและอภิปรายผล	24-44
1. ผลการวิจัย	24
2. การอภิปรายผล	39
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	45-53
1. สรุปผลการวิจัย	45
2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์	51
3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	53
บรรณานุกรม	54-58
ภาคผนวก 1	
- เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย	59-64
- แผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์ฉบับปฏิบัติการกองทุนสุขภาพระดับท้องถิ่น ตำบลคอนคู้ อำเภอหนองสองห้อง (SLM)	65
- แผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์ฉบับปฏิบัติการ โครงการตามพระราชดำริฯ	66
- ภาพกิจกรรม	68-70
ภาคผนวก 2	
- สำเนาโครงการหมอมุขมชน โดยมุขมชน เพื่อมุขมชน พื้นที่ตำบลคอนคู้	71-78

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1	31
ตารางที่ 2	32
ตารางที่ 3	33
ตารางที่ 4	34
ตารางที่ 5	35
ตารางที่ 6	36
ตารางที่ 7	37

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 การสร้างมีส่วนร่วมของหน่วยงาน ภาครัฐ และชุมชน	10
ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย	20
ภาพที่ 3 แผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์ฉบับปฏิบัติการ(SLM) กองทุนสุขภาพตำบลคอนคู้ ปี พ.ศ.2552-2559	30